

MAKSIM GORKI

KOLME
YSTÄVYSTÄ II

MAKSIM GORKI

KOLME
YSTÄVYSTÄ II

 SAGA
EGMONT

Maksim Gor'ki

Kolme ystävystä II

Venäjänkielestä suomennanut
Anton Helve

SAGA Egmont

Kolme ystävästä II

Original title

Трое

Cover image: Shutterstock

Copyright © 2020 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726546040

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Muutamia päiviä myöhemmin sai Lunjeff kuulla, että kauppias Poluektoff'in murhaan syyllisenä poliisi etsi muuatta pitkää miestä, joka käytti lammasnahkaturkkia. Tutkinnossa, joka toimitettiin murhatun puodissa, löytyi kaksi hopeista pyhäinkuvakehystä, jotka huomattiin varastetuiksi. Liikkeen juoksupoika ilmotti, että ne, pari päivää ennen murhaa, oli ostettu eräältä pitkältä, Andrei nimiseltä mieheltä, joka käytti puoliturkkia ja joka usein ennenkin oli myönyt Poluektoff'ille kaikenlaisia hopeaja kultakaluja, ja että Poluektoff oli lamannut hänelle rahaa. Sittemmin tuli selville, että murhan edellisenä päivänä ja samana päivänä, kuin murha tapahtui, samannäköinen mies oli juopotellut kaupungin ravintoloissa.

Joka päivä kuuli Ilja jotakin uutta murhasta. Koko kaupungin mieliä kiinnitti se. Siitä puhuttiin kaikkialla, — ravintoloissa, kadulla. Mutta Ilja välitti hyvin vähän noista puheista. Vaaran pelko oli pudonnut hänen sydämeltään kuin rahka paranevasta haavasta, ja sen sijaan tunsu hän jonkinmoista noloutta. Tarkasti kuunnellessaan, mitä murhasta kerrottiin, ajatteli hän vaan yhtä seikkaa, — kuinka hän tästä puoleen järjestää elämänsä? Minkälainen tulevaisuus odottaa häntä? Ja hänen varmuutensa siitä, ettei murhaajaa tavata, kasvoi päivä päivältä.

Hänestä tuntui samanlaiselta, kuin nuoresta sotamiehestä ennen taisteluun lähtöä tahi miehestä, joka on lähdössä kaukaiselle matkalle. Hän tunsu entistä enemmän halua oleksia yksin ja miettiä kohtaloaan. Mutta hänen ympärillään kiehui elämä, kuin vesi kattilassa, ja miltei joka päivä sattui sellaista, joka käänsi hänen ajatuksensa pois hänestä itsestään. Hän tuli kalpeaksi, laihaksi...

Viime aikoina oli Jaakko usein lähennellyt häntä. Tukka pörrössä, huolimattomasti puettuna kuleksi hän tarkotuksetta ravintolassa ja pihalla tuijottaen

hajamielisesti ympärilleen ja näytti siltä, kuin erityiset kuvittelut olisivat kiinnittäneet hänen mieltään.

Tavatessaan Iljan, kysyi häneltä salaperäisesti, kuiskaten tahi puoliääneen:

— Eikö sinulla ole aikaa puhella vähän kanssani?

— En jouda nyt...

— Voi sinua!... Mutta se olisi tärkeätä...

— Mitä se sitten on? — kysyi Ilja.

— Minulla on eräs kirja! Siinä on sellaisia asioita, että oi, oi! — kuiskasi Jaakko pelästyneen näköisenä.

— Anna minun olla rauhassa kirjoiltasi! Sano minulle paremminkin, minkätähden isäsi katsoo aina niin kierosti minuun?

Mutta todellisuudelle ei Jaakolla riittänyt huomiota. Vastaukseksi Iljan kysymykseen leväytti hän hämmästyneenä silmänsä selkosen selälleen ja sanoi:

— Mitä? En tiedä... Se tahtoo sanoa... kuulin kerran... kuinka hän sanoi sedällesi, että sinä käyt kauppaa väärillä rahoilla... Mutta se on tietysti hullutusta...

— Kuinka tiedät, että se on hullutusta? — hymyillen kysyi Ilja.

— Sehän on selvää! Vääriä rahoja! Mitä joutavia!... — Ja viitaten kädellään, vaipui Jaakko mietteisiinsä.

— Eikö sinulla siis ole aikaa puhella kanssani? — kysyi hän hetken päästä, katsoen toveriinsa harhailevin katsein.

— Kirjastako?

— No niin... Erään kohdan ymmärsin siitä... oi, oi, oi, veli hyvä...

Ja hän teki sellaisen irvistyksen, kuin olisi polttanut kätensä kuumassa raudassa. Lunjeff katsoi toveriinsa, ikäänkuin tämä olisi ollut vähän löyhkäpäinen. Välistä näytti Jaakko hänestä sokealta ja aina onnettomalta, kelpaamattomalta elämään. Talossa ja koko naapuristossa puhuttiin, että Petruha Filimonoff aikoo naida

rakastajattarensa, joka piti muuatta huonomaineista taloa kaupungissa. Mutta Jaakko oli hyvin välinpitämätön koko huhusta. Kun Ilja kysyi häneltä, milloin häät ovat, kysyi Jaakko:

— Kenen häät?

— Isäsi...

— Ai, niin!... Kuka sen tietää! Voi, tuota häpeämätöntä!

Löysipä vaimon! Hyi!

— Mutta tokko tiedät, että hänellä on poika... joka on suuri, käy jo kymnaasia.

— En ole tietänyt... entä sitten?

— Isälläsi on siis perillinen...

— Vai niin! — tynesti sanoi Jaakko. Mutta äkkiä vilkastui hän.

— Isällä on poika, — sanot sinä?

— Niin...

— Poika... Siitä saattaa olla minulle hyötyä! Isä voisi määrätä hänet tiskin taakse ja minä saisin tehdä mitä tahdon! Sepä olisi jotakin!

Ja hän maiskautti suutaan, aivankuin vapauden esimakua tuntien. Lunjeff katsoi säälien häneen ja sanoi ivallisesti:

— Oikeassa on sananlasku sanoessaan: anna tyhmälle lapselle porkkana, niin se ei itke leipää! Voi sinua! En voi todellakaan käsittää, kuinka sinä voit tulla toimeen maailmassa!

Jaakko hätkähti, ja silmät suurina kuiskasi kiihkeästi:

— Olen miettinyt sitä ja tiedän jo sen. Ennen kaikkea täytyy tulla selville sielunsa tilasta... Täytyy ymmärtää mitä Jumala ihmiseltä vaatii. Nyt näen vaan, että tiet ovat sekottuneet, menneet ristiin, eikä kukaan tiedä, mitä tietä hänen on seuraaminen. Syntyy ihminen, ei kukaan tiedä, mitä varten, ja elää, miksi, ei tiedetä, tulee kuolema ja lopettaa kaikki... Ennen kaikkea täytyy siis minun tietää, mihin olen määrätty... Eikö niin?

— Sinulla ovat aina omat mietteesi! väkinäisesti sanoi Ilja. — Ja mitä järkeä on niissä?

Hänestä tuntui, että Iljan hämäret puheet vaikuttivat häneen enemmän kuin ennen ja herättivät hänessä omituisia ajatuksia. Hänestä oli, kuin jokin salaperäinen olento hänessä, sama, joka aina vastusti hänen kuvittelujaan yksinkertaisesta ja puhtaasta elämästä, nyt erityisellä mielihyvällä kuunteli Jaakon sanoja ja liikahteli hänen mielessään, kuin lapsi äitinsä kohdussa. Se tuntui Iljasta vastenmieliseltä, ja siksi vältti hän keskusteluja Jaakon kanssa.

— Mitäkö järkeä? Ilman niitä ollaan kuin tuletta! Minne menet? Ahaa! Aina täytyy tietää, minne menee ja minkätähden, ja onko oikein...

— Sinä, Jaakko, olet kuin vanha mies... ikävä on olla seurassasi! Minun mielestäni — sikakin etsii tilaisuutta onnistuakseen, saatikka sitten ihminen... No, hyvästi nyt!

Sellaisten keskustelujen jälkeen tuntui hänestä, kuin hän olisi syönyt paljon suolasta ruokaa; hän tunsi kovaa janoa ja halusi jotakin erityistä. Ajatus siitä rangaistuksesta, jonka Jumala määrää hänelle, kohosi yhä selvemmin hänen mieleensä ja poltti hänen sieluaan; hän etsi yksinäisyyttä löytämättä sitä. Silloin meni hän Olympiadan luokse, ja haki hänen sylistään unhoitusta ajatuksilleen ja levottomuudelleen.

Välistä kävi hän tervehtimässä Vjeraakin. Se kevytmielinen elämä, jota hän vietti, oli vähitellen vetänyt hänet syvään, likaiseen kuiluunsa. Hän kertoi ihastuksella Iljalle elämästään rikasten, nuorten kauppiasten, virkamiesten ja upseerien kanssa, rekiretkistä ja ravintoloista. Hän näytti hänelle ihailijoiltaan saamiaan lahjojaan, uusia pukujaan ja koristeitaan, ylpeillen kertoen, kuinka nuo herrat kiistelivät ja tappelivat hänestä.

Lunjeff'ia huvitti nähdä hänet terveenä, kauniina, ilosena, vaan useasti sanoi hän varotellen hänelle:

— Varokaa, ettei pääanne mene pyörälle siinä elämässä, Vjerotshka...

— Entä sitten? Sehän on minun kohtalonikin... Saanhan edes elää komeasti. Otan elämästä, minkä voin, ja siinä kyllin!

— Mutta Paavali?

Rakastajansa nimen kuullessaan vavahtivat hänen kulmakarvansa ja hilpeytensä katosi.

— Kunpa hän jättäisi minut... — sanoi hän. — Vaikeata on hänen elää kanssani... ja turhaan hän kiusaantuu... Kun hän edes tyytyisi siihen, minkä hänelle voin antaa, vaan hän tahtoo omistaa minut kokonaan... Minä taas en voi irtautua... olen kiinni, kuin kärpänen siirapissa...

— Ettekö rakasta häntä? — kysyi Ilja.

— Häntä ei voi olla rakastamatta, — vastasi Vjera tosissaan. — Hän on kelpo poika.

— Jos niin on, niin miks'ette elä hänen kanssaan?

— Hänenkö kanssaan? Sehän olisi samaa, kuin istua hänen niskoilleen. Hänhän saa töintuskin itselleenkin leivän hankituksi, mitä sitten meille molemmille! Ei, hän säälistää minua...

— Varokaa, ettei mitään onnettomuutta tapahdu... hän on huimapäinen! — varotti häntä Lunjeff kerrankin. Mutta Vjera vaan nauroi.

— Häinkö? Hän on niin taipuisa... voin tehdä hänelle, mitä tahdon...

— Varokaa, ettei hän murru!...

— Voi, jumala! — huudahti Vjera suuttuneena. — Kuinka menettelin? Olenko sitten luotu vaan yhtä ihmistä varten? Jokainen tahtoo elää hauskesti... Ja jokainen elää itseään varten... kuinka tahtoo... Sekä hän että te, ja minä...

- Ei se niinkään ole! — jurosti ja mieltävästä sanoi Ilja.
- Me elämme kaikki... vaan emme itseämme varten...
- Ketä varten sitten?
- Te, esimerkiksi — kevytmielisiä herroja varten...
- Olenhan itsekkin kevytmielinen, — sanoi Vjera nauraen huolettomasti.

Lunjeff poistui hänen luotaan hyvin alakuloisena. Paavalin oli hän tavannut niihin aikoihin vaan pikimmittäin pari kertaa. Kohdatessaan kerran toverinsa Vjeran luona, oli Paavali ollut synkkä ja ärtyinen. Hän oli istunut ääneti, hammasta purren, ja hänen laihoilla kasvoillaan oli hehkunut kaksi punasta läiskää. Ilja ymmärsi, että hänen toverinsa oli mustasukkainen hänelle, ja se huvitti häntä. Mutta samalla hän huomasi että Gratsheff oli joutunut verkkoon, josta hän suuritta vaurioitta ei pääse irti. Ja säälien Paavalia ja vielä enemmän Vjeraa, herkesi hän käymästä jälkimmäisen luona. Olympiadan kanssa vietti hän uuden kuherruskuukauden, mutta tännekin oli tunkeutunut kylmyyttä, joka riisti rauhan Iljan rinnasta Sattui, että keskellä vilkasta keskustelua Ilja vaipui synkkiin mietteisiin. Silloin kuiskasi Olympiada hänelle hellästi:

- Armas! Älä ajattele sitä! Maailmassa on niin vähän ihmisiä, joiden kädet ovat puhtaat!
- Kuule, — vastasi Lunjeff hänelle kuivasti ja vakavasti, — pyydän, ettet aiota kanssani keskustelua siitä! En tarkota käsiä, vaan sielua. Vaikka oletkin järkevä, et kuitenkaan käsitä ajatustani... Sano minulle, kuinka on meneteltävä, voidakseen elää kunniallisesti, puhtaasti, rauhallisesti ja vahingoittamatta toisia ihmisiä? Siitä tahtoisin tietoa... Vaan uskosta ole ääneti...

Mutta hän ei voinut olla ääneti uskosta, vaan rukoi useinkin Iljaa unhottamaan hänet. Lunjeff suuttui ja läksi pois

hänen luotaan. Mutta kun hän taas palasi, huusi Olympiada raivosti, että hän pelosta tai armosta rakastaa häntä, ja ettei hän sitä tahdo, vaan hylkää hänet ja lähtee pois koko kaupungista. Ja hän itki, pureutui kiinni hänen olkapäähänsä, suuteli hänen jalkojansa, repi sitten vaatteet päältään, ja seisoen alasti hänen edessään, huusi:

— Enkö ole kaunis? Eikö vartaloni ole sulava?...

Jokaiseen pieneen suoneen, viimeiseen veripisaraan asti rakastan sinua... Revi minut palasiksi — nauran sittenkin!...

Hänen siniset silmänsä tulivat tummemmiksi, huulet intohimoisesti värähtelivät ja povi aaltoili. Ilja syleili häntä, suuteli kiihkoisesti, ja sitten kotiin kulkiessaan mietti, kuinka Olympiada, joka oli niin elämänhaluinen, niin tulinen, oli voinut kärsiä tuon ukon inhottavia hyväilyjä? Ja silloin tuntui hänestä tuo nainen niin vastenmieliseltä, sääliittävältä, että hän inhoen sylkäsi, muistaessaan hänen suudelmiaan.

Kerran, sellaisen himojen purkauksen jälkeen, sanoi hän, kyllästyneenä Olympiadan hyväilyihin:

— Sen jälkeen, kun kuristin sen vanhan saatanan, olet sinä ruvennut rakastamaan minua tulisemmin...

— N-niin... mitä sitten?

— Ei mitään. Tuntuu naurettavalta ajatella... että on ihmisiä, jotka pitävät enemmän mädänneistä munista, kuin tuoreista, ja sellaisia, jotka syövät omenan vasta sitten, kun se on alkanut mädätä!...

Olympiada katsoi häneen sameilla silmillään ja sanoi väsyneesti:

— Kullakin on oma makunsa; toinen pitää tyttärestä, toinen tyttären äidistä...

— Ja he vaipuivat kumpikin synkkiin ajatuksiin.

Eräänä päivänä, kun Ilja oli palannut kotiin kaupungilta, ja oli juuri muuttamassa vaatteita, astui hiljaa huoneeseen

Terenti. Hän veti oven perästään kiinni, seiso i vähän aikaa sen vieressä, kuin jotakin kuunnellen, ja pisti sitten oven haan kiinni. Ilja näki sen ja katsoi ivallisesti hänen kasvoihinsa.

— Iljusha! — puoli-ääneen sanoi Terenti, istuen tuolille.

— Mitä?

— Täällä on levinnyt sinusta paljon huhuja... sinusta puhutaan pahaa...

Ja kyttyräselkä huokasi raskaasti, luoden silmänsä alas.

— Mitä esimerkiksi? — kysyi Ilja, riisuen saappaita jaloistaan.

— Mikä mitäkin... Muutamat sanovat, että olet sekottunut tuohon juttuun... kauppias Poluektoff'in murhaan... Toiset, että muka harjotat väärän rahan tekoa...

— Taitavat kadehtia! — sanoi Ilja.

— Täällä on käynyt kaikenlaisia miehiä... näyttivät salapoliiseilta... Ja kaikki he ovat kyselleet Petruhalta sinusta yhtä ja toista...

— Antaa heidän kysellä! — sanoi Ilja välinpitämättömästi.

— Aivan niin! Mitä me siitä välitämme, kun kerran emme tiedä tehneemme mitään rikosta...

Ilja nauroi ja heittäysi pitkälleen vuoteelle.

— Nyt ne ovat jo lakanneet käymästä... Mutta Petruha itse on alkanut puhua siitä, jatkoi Terenti hämillään, arasti.

— Aina hän murisee — Petruha, näet... Vuokraisitpa jostakin, Iljusha, itsellesi pienen huoneen, ja asuisit siinä... "En tahdo pitää talossani ketään epäiltyä henkilöä", sanoo Petruha, "olen äänivaltainen", sanoo hän.

Ilja käänsi setäänsä päin kasvonsa, jotka olivat vihasta punaset, ja sanoi kovasti:

— Kuulepas!... Jos hänen henkensä on hänelle kallis, niin pitäköön suunsa kiinni, sano hänelle se! Jos kuulen häneltä

ainoankaan minua halventavan sanan, niin lyön hänen päänsä kappaleiksi. Millainen minä olenkaan, niin ei hän, konna, ole kelvollinen tuomitsemaan minua... Ja täältä muutan silloin, kuin mieleni tekee. Vastaiseksi jään tänne; tahdon vielä nauttia kunniallisten ja rehellisten ihmisten seurasta...

Kyttyräselkä pelästyi Iljan vihaa. Hän istui vähän aikaa ääneti tuolilla hangaten kädellään kyttyränsä ja katsoen veljenpoikaansa silmät suurina, joissa kuvastui odotusta ja pelkoa. Ilja, huulet yhteen puristettuina, tuijotti kattoon. Terenti katsoi tarkkaan hänen kähärätukkaista päätänsä, kauniita, vakavia kasvojansa, joissa ylähuulta peitti, pienet viikset, ja uhmailevaa leukaa, tarkasti hänen leveätä rintaansa ja vankkaa, hyvin muodostunutta vartaloaan ja sanoi sitten hiljaa, huoaten:

— Sinusta on tullut pulska poika!... Maalla juoksisivat tytöt joukolla perästäsi... Pitäisi muuttaa takasin maalle...

Ilja vaikenä.

— N-niin... Siellä vasta voisit viettää elämää! Minä antaisin sinulle rahoja ja avaisin kaupan sinulle... ja sitten naisit rikkaan!... he he! Silloin luistaisi elämäsi, kuin reki alamäessä.

— Mutta minä ehkä tahtoisin mäelle! sanoi Ilja synkästi.

— Tietysti mäelle! — puuttui puhumaan Terenti.

— Tarkotin näet, että elämäsi tulee kevyeksi ja se nousee ylöspäin, mäelle asti...

— Mutta minne sitten mäeltä? — kysyi Ilja.

Kyttyräselkä katsahti häneen ja rupesi tirskeä nauramaan. Sitten rupesi hän taas puhumaan, vaan Ilja ei enää kuunnellut häntä. Hän muisteli kokemuksiaan viime aikoina ja mietti, kuinka ihmeellisen tarkasti kaikki tässä maailmassa sopi toiseensa, aivankuin rihmat verkossa. Sattumat ympäröivät ihmisen ja vievät hänet minne

tahtovat, kuten poliisi rikollisen. Hän oli kauan aikonut muuttaa pois tästä talosta, elääkseen yksin, — ja nyt tuli hänelle sopiva tilaisuus siihen! Hän mietti juuri, kuinka hän järjestäisi elämänsä tulevaisuudessa, kun äkkiä huoneen ovea kolkutettiin ja Terenti säikähtäen hypähti paikaltaan.

— Avaa ovi! — huusi Ilja vihasesti sedälleen.

Kyttyräselkä avasi oven haasta ja kynnykselle ilmaantui Jaakko, suuri, ruskeakansinen kirja kädessä.

— Ilja, kuule... lähde Mashan luokse, — sanoi hän vilkkaasti, astuen vuoteen ääreen.

— Mikä hänellä on? — nopeasti kysyi Ilja.

— Hänelläkö? En tiedä... Hän ei ole kotona...

— Missä hän iltasin kuljeksinee? — kysyi kyttyräselkä epäilevästi.

— Matitsan kera kuljeksii — sanoi Jaakko.

— Siitä ei koidu hänelle hyvää, — sanoi hitaasti Terenti.

— Vielä mitä!... Tule, Ilja!

Jaakko tarttui Iljan nutun hihaan ja veti häntä mukaansa.

— Odota! — huudahti Ilja. Mitä — oletko sinä rikkonut kahleesi?

— Ajattele, että minulla on se tässä, se musta voima! — puoliääneen sanoi Jaakko.

— Mikä? — kysyi Ilja, vetäen huopasaappaita jalkaansa,

— Juuri tämä kirja... Saat nähdä, kunhan lähdemme!

Oikeita ihmeitä! — jatkoi Jaakko, vetäen ystävänsä mukanaan pimeään etehisen läpi. — Tuntuu kauhealta lukea sitä... se vetää puoleensa, kuin kuiluun...

Ilja huomasi toverinsa kiihtyneen mielentilan, kuuli, kuinka hänen äänensä vapisi, ja kun he olivat saapuneet suutarin asuntoon ja tehneet tulen, näki hän, että Jaakon kasvot olivat vallan kalpeat, ja silmät laimeat ja tyytyväisen näköiset, kuin juopuneella.

— Oletko päissäsi? — kysyi Ilja, epäilevästi katsoen Jaakkoon.

— Minäkö? En... en ole maistanut tippaakaan tänään!... En näet juo enää... minkä joskus rohkeutta saadakseni otan, kun isä on kotona, pari kolme ryyppyä, mutta en enempää! Pelkään isää... Juon vaan sellaista, mikä ei haise viinalta... Mutta jätetään se, — kuuntele!

Hän istui raskaasti tuolille, avasi kirjan, kumartui syvään sen yli, kulettaen sormiaan paksua, vanhuudesta kellastunutta lehteä pitkin, ja luki ontolla, vapisevalla äänellä:

— "Kolmas luku. Ihmisten alkuperästä" — kuuntele!

Hän veti henkeä, nosti vasemman kätensä ylös, oikean kätensä etusormea viiletti riviä pitkin ja jatkoi:

"Kerrotaan, että ihmisen ensimmäisen olemuksen, kuten Diodorus todistaa, viisaat miehet, jotka ovat kirjottaneet kappalten olemuksesta, käsittivät niin, ettei maailmaa ole luotu, vaan että se on iankaikkinen, ja että ihmissuku ilman alkua on ollut olemassa ennen aikoja"...

Jaakko kohotti päätään kirjasta ja sanoi kuiskaten, pudistaen kättään ilmassa:

— Kuuletko? Ilman alkua?...

— Lue eteenpäin! — sanoi Ilja, epäilevästi katsoen vanhaa, nahkakantista kirjaa. Ja taas kuului Jaakon matala, juhlallinen ääni:

"Tätä mielipidettä olivat — Ciceron mukaan — samolainen Pythagoras, tarentolainen Archytas, atenalainen Plato, Xenokrates, stagiralainen Aristoteles ja monet muut peripateetikot, jotka arvelivat, että kaikki olemassa oleva on iankaikkista eikä sillä ole mitään alkua". — Huomaatko! Taas "ei ole mitään alkua".

Ilja ojensi kätensä, löi kirjan kiinni ja sanoi ivallisesti:

— Heitä hiiteen koko roska!... Mitkä lienevätkään saksalaiset panneet kekoon sen! Siitä on mahdoton mitään ymmärtää...

— Odotahan! — huudahti Jaakko pelästyneen näköisenä, katsahtaen ympärilleen, ja kysyi sitten hiljaa:

— Tiedätkö oman alkusi?

— Minkä? — kiukkuisesti huusi Ilja.

— Älä huuda... Ottakaamme käsiteltäväksemme sielu. Onko ihmisellä syntyessään sielu?

— Entä sitten?

— Siis tuleeko hänen tietää, — mistä ja kuinka se on ilmestynyt? Sielu, sanotaan, on kuolematon... se on aina ollut, mitä siitä sanot? Odot, odota! Ei ole tarpeellista tietää, kuinka synnyit, vaan kuinka olet elänyt... Koska ymmärsit, että elät? Synnyit elävänä, vaan koska tulit eläväksi? Äitisi kohdussako? Mutta miks'et ainoastaan muista sitä, kuinka syntymiseesi asti elit, vaan et elämästäsi viidenteen ikävuoteesikaan asti tiedä mitään? Ja jos sielua on olemassa, — niin missä se menee sinuun? Sanopas se!

Jaakon silmissä paloi riemuitseva hehku, hänen kasvoillaan loisti tyytyväisyyden hymy ja omituisella hilpeydellä huudahti hän:

— Siinäpä sitten sielu!

— Hölmö! — sanoi Ilja, katsahtaen ankarasti häneen. — Mitä iloitset?

— En iloitsekaan, ilman vaan...

— Niin kai! Heitä pois tuo kirja, sanon minä. Näethän, että se on kirjoitettu jumalaa vastaan. Pääasia ei ole siinä, minkätähden elän, vaan kuinka elän! Kuinka pitää elää, että kaikki olisi puhdasta ja hyvää, ettei kukaan loukkaisi minua, enkä minä muita! Kunpa löytyisi sellainen kirja, missä kaikkea sitä selitettäisiin...

Jaakko istui pää rintaa vasten painuneena, mietteissään, ääneti. Hänen iloinen mielialansa oli vastakaikua löytämättä kadonnut. Vähän ajan päästä sanoi hän Iljalle:

— Kun katson sinua, niin on sinussa jotakin, mikä ei minua miellytä... Ajatuksiasi en ymmärrä... mutta sen olen huomannut, että viime aikoina olet jostakin tullut ylpeäksi... Käyttäydyt niin, kuin sinä yksin olisit vanhurskas...

Ilja rupesi nauramaan.

— Mitä naurat? Eikö sitten mielestäsi ole totta! Jokaista tuomitset ankarasti... et rakasta ketään ihmistä...

— — En rakastakaan, — sanoi Ilja varmasti.

— Ketä rakastaisin? Minkätähden? Mitä hyvää ovat ihmiset minulle tehneet?... Jokainen tahtoo saada itselleen leipäpalan toisen työllä, vaan yhtäkaikki jokainen huutaa: "rakasta minua! Kunnioita minua, minä myös kunnioitan sinua! Anna minulle osa omaisuudestasi, niin kenties kunnioitan sinua!" Kaikki ajattelevat vaan syömistä...

— On ihmisillä muitakin tarkotusperiä, väitti tyytymättömänä Jaakko.

— Kyllä minä tiedän! Jokainen koettaa kaunistaa itseään joillakin hyveillä, vaan se on vaan naamio! Huomaan, kuinka setäni tahtoo hieroa kauppaa jumalan kanssa, kuten kauppa-apulainen pettäessään isäntäänsä. Isäsi on äskettäin lahjottanut kirkkoon pari kirkkolippua, — siitä voin päätätä, että hän on aimo tavalla pettänyt jotakin tahi aikoo piakkoin niin tehdä... Ja samoin menettelevät kaikki, katsopa minne päin tahansa. Tästä saat kopeekan, mutta annakin viisi takasin! Luin äskettäin sanomalehdestä, että kauppias Migunoff, joka lahjotti muutamalle sairashuoneelle kolmesataa ruplaa, pyysi kaupungin dumaa [kaupungin valtuusmiehistö] alentamaan siitä hyvästä hänen tehtaalleen pantua veroa tuhannella ruplalla... Min ne petkuttavat toisiaan ja puhdistautuvat toistensa silmissä.

Minun mielestäni on rangaistus kärsittävä, tekipä sitten rikoksen ehdoin tahdoin tahi tahtomatta!...

— Sinä olet oikeassa, — mieltävästi virkkoi Jaakko, — samoin on totta, mitä sanoit isästäni ja kyttyräselästä... Emme ole syntyneet oikeaan aikaan! Sinä saatat edes olla katkera; lohdutat itseäsi muita tuomitsemalla... Mutta minä en kykene edes siihenkään! Kunpa voisi päästä täältä pois! huudahti hän surullisesti.

— Minne menisit sitten? — kysyi Ilja hiukan nauraen.

— Siinäpä se!

Ja molemmat olivat he vaiti, alakuloisina istuen pöydän ääressä, toisiansa vastapäätä. Ja pöydällä oli suuri punakansinen kirja nahkaselkineen ja teräshakasineen...

Etehisestä kuului äkkiä ryskettä, kuiskaavia ääniä, sitten kuulosti käsi kauan hapuilevan ovenriipaa. Toverukset odottivat äänettöminä. Ovi avautui verkkaan, ja Perfishka-suutari romahti sisään. Hän oli kompastunut kynnykseen ja oli nyt polvillaan pitäen oikeata kättänsä, jossa oli hanuri, korkealla ilmassa.

— Ptruu! — huudahti hän, nauraen juopuneen naurua. Hänen perästään kömpi huoneeseen Matitsa. Hän kumartui, tarttui suutaria kainaloihin ja koetti nostaa häntä ylös lattialta, puhellen sammaltaen:

— Katsokaa hyvät ihmiset, kuinka hän on humalassa!... Voi, sinua, juopporatti!...

— Kaasokulta! Älä koske minuun!... Nousen kyllä itse... itse...

Hän horjahteli Sinne tänne, nousi vaivalla seisomaan ja astui toverusten luokse. Ja ojentaen vasemman kätensä toveruksille, huusi hän:

— Terve tuloa kattoni alle!

Matitsa nauraa hohotti tylsää nauruaan.

— Mistä matka? — kysyi Ilja.

Jaakko katsoi hymyillen kumpaakin juopunutta ja vaiken.

— Mistäkö? Etäältä... hah, hah, haa!... Omat, rakkaat poikani!

Perfiska polki jalkojaan lattiaan ja lauloi:

"Pienet luut, vielä hienot luut!
Kun ne aika vahventaa,
Kaupankalu niistä saa."

— Kaasoseni, laula sinäkin! — huusi hän, kääntyen Matitsaan. — Tai lauletaan se, jonka sinä minulle opetit... No-o...

Hän nojasi selkäänsä uuniin, jota vasten Matitsakin seiso, ja tyrkki häntä kyynärpäällään kylkeen, nappailen sormillaan hanurinsa kieliä.

— Missä on Mashutka? — jurosti kysyi Ilja.

— Niin, sanokaapa, missä on Marja? huudahti Jaakkokin, hypäten ylös tuolilta.

Mutta juopuneet eivät välittäneet kysymyksistä. Matitsa pani päänsä kallelleen ja lauloi:

"Oi kummisein, hyvä lääke on juoma",
johon Perfiska korkealla tenorillaan yhtyi hanuriansa heilutellen:

"Juodaan: lohtu on viinan suoma!"

Ilja nousi tuoliltaan, tarttui suutaria hartioihin ja pudistaen niin, että hänen päänsä kolahteli uuniin, kysyi kärkevästi:

— Missä on tyttäresi?

— Hänen tyttärensä oli kadoksissa puolivyöhön asti, — horisi Perfiska kädellään päähänsä tarttuen.

Jaakko koetti saada selvää Matitsalta, mutta hän sanoi nauraa hykertäen:

— Enpäs sano! En sano, en!...

— Ne ovat varmaankin myöneet hänet, nuo perkeleet! —
sanoi Ilja synkästi nauraen toverilleen.

Jaakko katsahti pelästyneenä häneen, ja kysyi surkealla
äänellä suutarilta:

— Perfili, kuule! Missä on Mashutka?

— Mashutkako? — ivallisesti veti Matitsa. Ahaa! Jopas
ilmaisi itsensä!...

— Ilja! Mitä teemme? — huolestuneena kysyi Jaakko.

— Täytyy ilmottaa poliisille, — virkkoi Ilja, katsoen
synkästi juopuneisiin.

— Kaasoseni! — huudahti Perfishka, kasvot loistaen.
Kuuletko? He aikovat ilmottaa poliisille... hah, hah, haa!

— Poliisille! — huudahti Matitsa ylenkatseellisesti,
katsoen vuoroin Iljaan, vuoroin Jaakkoon, ja ojentaen
horjuen kätensä heitä kohden, huusi hän täyttä kurkkua:

— Taidatte itse tahtoa poliisin käsiin! Ulos täältä!
Tiehenne minun huoneestani... me aiomme myös mennä
naimisiin... me kaksi...

— Hah, hah, haa! — nauroi Perfishka, vatsaansa pidellen.

— Lähdetään, Jaakko, — sanoi Ilja. Piru heidät vieköön!...
Tule!

— Odota! — huudahti Jaakko tuskallisesti. — Olisivatko
he todellakin naittaneet hänet, tuon hennon lapsen!
Perfishka, sano totuus... oletteko hänet todellakin... sano...
missä on Masha?

— Matitsa! Puolisoni, us, us! Tartu kiinni! Hauku heitä,
pure... hah, haa! Missäkö Masha on?!

Perfishka asetti suunsa torvelle aikoen viheltää, vaan ei
onnistunut. Hän kykeni vain pistämään kielensä ulos suusta
Jaakkoon päin ja nauroi sitten taas. Matitsa röyhistihe
mahtavine rintoineen Iljan kimppuun, ärjyen:

— Kuka olet? Etkö luule, että tunnemme sinut?

Ilja tyrkkäsi hänet syrjään ja poistui kellarikerroksesta. Etehisessä saavutti hänet Jaakko, joka tarttui hänen olkapäähänsä, seisahdutti hänet ja virkkoi:

— Saattaako sellainen käydä päinsä? Hänhän on niin pieni, Ilja! Ovatko he todellakin naittaneet hänet?

— Ole voivottelematta! — sanoi Ilja kiukkuisesti hänelle, — siitä ei ole mitään apua! Olisit enemmän pitänyt heitä silmällä! — Etsit kyllä kaiken alkua ja syntyä, vaan etpäs pitänyt vaaria heidän puuhistaan!

Jaakko oli ääneti, vaan hetken päästä, kun hän ja Lunjeff kulkivat pihan poikki, alkoi hän taas:

— Ei siihen ole minun syytäni... Tiesin vaan, että hän kävi jossakin huoneita siistimässä ja pieniä askareita toimittamassa...

— Minua vähän liikuttaa, tiesitkö tai olitko tietämättä! — sanoi Ilja jurosti, pysähtyen keskelle pihaa. — Pois täytyy päästä koko talosta... Tuli sietäisi sen nurkkaan pistää!

— Oi, Jumalani... Jumalani! — huokasi Jaakko, seisoen Iljan takana. Ilja käännähti häneen päin — hän seiso i kädet hervottomina riippuen sivulla ja pää alas painettuna, kuin iskua odottaen.

— Itke nyt vielä! — ivallisesti sanoi Ilja ja läksi, jättäen ystävän yksin keskelle pimeää pihaa.

Seuraavana aamuna sai Ilja Perfishkalta tietää, että Mashutka todellakin oli naitettu eräälle rihkamakauppiaille Hrjenoff'ille, viisissäkymmenissä olevalle leskimiehelle, jolta äskettäin oli kuollut vaimo.

Pudistellen pohmeloista päätään makasi Perfishka uunilla ja kertoi sekavasti:

— Hän sanoo minulle: minulla on kaksi lasta... Hänellä on kaksi poikaa — toinen viiden, toinen kolmen vuoden vanha. Minun täytyy pitää lapsenhoitaja niille... Mutta lapsenhoitaja on vieras ihminen... saattaa varastella ja niin edespäin. Puhupa sentähden tyttärenne, eikö hän... Minä